

ดอกบัวกับการเรียนรู้ในทัศนะพุทธปรัชญา

The Lotus and Learning in Concept Buddhist Philosophy

ปัญญา นามสง่า Panna Namsagha

อาจารย์ประจำ สาขาวิชาปรัชญา, วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

Lecturer of Department of Philosophy, Phuttha Chinarat Buddhist College

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ดอกบัวกับการเรียนรู้ในทัศนะพุทธปรัชญา โดยใช้การศึกษาจากเอกสาร หนังสือและบทความที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า ดอกบัวมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนไทยมายาวนาน “ดอกบัว” มีปรากฏอยู่ในภาษาวรรณคดีและวรรณคดีไทย สุภาษิต ปริศนาคำทาย รวมทั้งความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้า ในความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งชื่อคนไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับบัวว่าจะอำนวยความสุข ความเจริญให้กับตนได้ นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์กับโภชนาการด้านอาหารซึ่งเป็นมรดกที่เก่าแก่ของสังคมไทย

ดอกบัวเป็นดอกไม้ชนิดหนึ่งที่มีปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มี 3 เหล่า คือ ดอกอุบล ดอกพุ่ม และดอกบุณฑริก ดอกบัวบางดอกเกิดในน้ำ เจริญในน้ำ อยู่เสมอน้ำและขึ้นพ้นจากน้ำไม่เกาะน้ำ อาการของดอกบัว 4 ประการนี้เอง กล่าวได้ว่า “อุปมาด้วยการเรียนรู้ของบุคคล 4 ประเภท” โดยเป็นพัฒนาการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล คือ (1) อุคฆฏิตัญญู (2) วิปจิตัญญู (3) เนยยะ (4) ปทปรมะ เมื่อจัดกลุ่มบุคคลที่เป็นไฉนยสัตรแล้ว ได้ 3 จำพวก ได้แก่ (1) อุคฆฏิตัญญู ผู้มีสติปัญญาดี เรียนรู้เร็ว (2) วิปจิตัญญู ผู้มีสติปัญญาค่อนข้างดีเมื่อเรียนรู้อีกเล็กน้อยก็สำเร็จได้ (3) เนยยะ ผู้มีสติปัญญาปานกลาง เมื่อได้ยินได้ฟังบ่อยๆ อบรมบ่อยๆ ก็สำเร็จได้ ส่วนปทปรมบุคคล เป็นบุคคลที่แม้จะศึกษามาก อบรมมาก ทรงจำเนื้อหาคำสอนได้มาก แต่ก็ไม่สามารถบรรลุผลในชาตินี้ได้ ได้อานิสงส์เพียงเป็นวาสนาบารมีในภพชาติถัดไป

คำสำคัญ : ดอกบัว, การเรียนรู้, พุทธปรัชญา

Abstract

This article entitled to analyze the Lotus and Learning in Concept Buddhist Philosophy. This is a qualitative research done by studying academic

documents. In the research, it was found that the lotus related for the longest time with the Thai way of living. Lotus them appeared in the expressions, language, literature, idioms, proverbs and aphorisms as well as the beliefs in Gods. With regard to the naming, the thais believed that the names relation to lotus would bring them happiness and prosperity. In addition, lotus related not only to the sources of knowledge, but also to nutrition and Thai food which were the cultural heritage of the Nation in Thai society.

Lotus its flower in Buddhism, There are 3 groups : Ubon Pathum and Buntharik by compare with learning of four Puggala [four kinds of persons] (1) Ugghatitannu = a person of quick intuition ; the genius ; the intuitive (2) Vipacitannu = a person who understands after a detailed treatment ; the intellectual (3) Neyya = a person who is guidable ; the trainable but (4) Padaparama = a person has just word of the text at most ; an idiot.

Keywords: Lotus, Learning, Buddhist Philosophy.

บทนำ

คำว่า “บัว” (ปทุม) มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล ซึ่งมีตำนานกล่าวว่าหมอชีวกโกมารภัจจ์ ได้ปรุงยาจากดอกบัว ถวายแด่ องค์สมเด็จพระพุทธเจ้า แก้อาการอ่อนเพลีย ถือว่าดอกบัวเป็นดอกไม้ประจำศาสนาพุทธ ตามพุทธประวัติพบว่า บัวมีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่ เมื่อพระพุทธเจ้า ประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าเมื่อ ได้ทรงตรัสรู้แล้ว แต่เนื่องจากพระธรรมที่พระองค์ทรงบรรลุมีความละเอียดอ่อน สุขุมคัมภีรภาพ ยากต่อบุคคลจะรู้ เข้าใจและปฏิบัติได้ ทรงพิจารณาอย่างลึกซึ้ง แล้วทรงเห็นว่าบุคคลในโลกนี้มีหลายจำพวก บางพวกสอนได้ บางพวกสอนไม่ได้ เปรียบเสมือนบัวสี่เหล่า

บัวหลวงในพุทธประวัติ ตอนแรกกล่าวถึงสุบินนิมิตของพระนางสิริมหามายาว่า มีพระเศวตกฤษณรังษีใช้วงจับดอกบัวหลวงสีขาวที่เพิ่งบานใหม่ๆ ส่งกลิ่นหอมตรลบ และทำประตักษณิสามรอบ แล้วจึงเข้าสู่พระครรภ์พระนางสิริมหามายาด้านข้าง ในขณะนั้นได้เกิดบุพนิมิตขึ้น 32 ประการ ประการหนึ่งเกี่ยวกับดอกบัว คือมีดอกบัวปทุมชาติห้าชนิด เกิดดาราตาข่ายไปในน้ำและบนบกอย่างหนึ่ง มีดอกบัวปทุมชาติ ผุดงอกขึ้นมาจากแผ่นดินแห่งละเจ็ดดอกอย่างหนึ่ง และต้นพฤษาลดาชาติทั้งหลาย ก็บังเกิดดอกปทุมชาติออกตามลำต้นและกิ่งก้านอีกอย่างหนึ่ง ตอนประสูติ เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะประสูติที่สวนลุมพินี ทรงบำยพระพักตร์ไปทางทิศอุดร และย่างพระบาทไป 7 ก้าว มีดอกบัวผุดขึ้นมารองรับ 7 ดอก (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาไทย

1/172/102) ต่อมาเมื่อเจ้าชายสิทธัตถะ เจริญพระชนมายุได้ 7 พรรษา พระราชบิดาโปรดให้ ขุดสระโบกขรณี 3 สระ สำหรับพระราชโอรสทรงลงเล่นน้ำ โดยปลูกอุบลบัวขาวสระหนึ่ง ปลูก ปทุมบัวหลวงสระหนึ่ง และปลูกบุณฑริกบัวขาวอีกสระหนึ่ง เมื่อพระพุทธองค์ได้ทรงพิจารณาถึง ธรรมชาติที่ได้ทรงตรัสรู้ว่าเป็นธรรมะอันล้ำลึกยากที่ชนผู้ยินดีในกามคุณจะรู้ตามได้ แต่ผู้ที่มีกิเลส เบาบางอันอาจรู้ตามก็มี จึงเกิดอุปมาเวไนยสัตว์เหมือน “ดอกบัว” จะเห็นว่า ดอกบัวเป็น ดอกไม้ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาหลายๆ ตอน ชาวพุทธนิยมใช้ดอกบัวบูชาพระรัตนตรัย มาตั้งแต่โบราณกาล ประเทศไทยใช้บัวเป็นดอกไม้ประจำพระพุทธศาสนา

ลักษณะการเรียนรู้เรื่องดอกบัวในฐานะในทรรคนะพุทธปรัชญา

ดอกบัวเป็นพืชพันธุ์ไม้ที่มีความผูกพันกับพระพุทธศาสนามานาน ความนิยมในดอกบัวว่า เป็นดอกไม้ที่สูงส่งและศักดิ์สิทธิ์ จึงได้รับการยกย่องให้เป็นดอกไม้ที่เป็นสัญลักษณ์แห่ง พระพุทธศาสนา เป็นสัญลักษณ์แทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (พระไตรปิฎกภาษาไทย 17/94/180) ดอกบัวจึงเป็นดอกไม้พิเศษที่พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อมาแต่โบราณว่าการบูชา พระพุทธเจ้าด้วยดอกบัวจะได้บุญว่าการบูชาพระพุทธองค์ด้วยดอกไม้อื่น การที่ดอกบัวได้รับการ ยกย่องให้มีความสำคัญสูงส่งเช่นนั้น จึงปรากฏเรื่องราวของดอกบัวแทรกอยู่ในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาด้วยเสมอ

เรื่องราวในพุทธประวัติ ที่บรรยายเหตุการณ์เมื่อพระโพธิสัตว์ตรัสรู้แล้วในสัปดาห์ที่ 5 พระองค์ได้ทรงพิจารณาธรรมที่ได้ตรัสรู้ว่าเป็นสิ่งที่ลึกซึ้ง ยากที่จะมีคนรู้ตามได้ แต่ก็ทรงทราบ ด้วยพระญาณว่าบุคคลในโลกนี้มีหลากหลายจำพวก บ้างก็เลสบบ้างก็เลสหยา บ้างสอนง่าย บ้างสอนยาก บ้างสามารถจะรู้ตามได้ บ้างไม่สามารถจะรู้ตามได้ เปรียบเหมือนดอกบัว 3 ประเภท ได้แก่

1. บุคคลที่เมื่อได้ฟังเพียงหัวข้อเรื่องก็สามารถเข้าใจในเรื่องราวทั้งหมดซึ่งเปรียบได้กับ ดอกบัวที่ตั้งขึ้นพ้นน้ำ รอดพ้นแสงอาทิตย์ก็จะบานในวันเดียวกัน
2. บุคคลที่เมื่อได้ฟังหัวข้อเรื่องแล้วได้รับการขยายความอีกเล็กน้อย ก็สามารถเข้าใจ เรื่องราวทั้งหมดได้ ซึ่งเปรียบได้กับดอกบัวที่ตั้งอยู่เสมอน้ำ รอที่จะบานในวันรุ่งขึ้น
3. บุคคลที่เมื่อฟังหัวข้อเรื่องแล้ว และได้รับการสั่งสอนโดยละเอียดจึงจะเข้าใจเรื่องราว ทั้งหมด ซึ่งเปรียบได้กับดอกบัวที่ยังอยู่ในน้ำ ยังไม่โผล่พ้นน้ำ แต่ก็รอที่จะบานในวันต่อไป (พระไตรปิฎกภาษาไทย 4/9/14)

ในจิตรกรรมสถาปัตยกรรม หรือประติมากรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า ก็แสดง สัญลักษณ์ดอกบัวรองรับพระพุทธองค์ไว้ทุกอิริยาบถ

นอกจากนี้ ในพระไตรปิฎกมีเรื่องราวที่พระพุทธเจ้าทรงชมเชยบุคคลผู้ปฏิบัติธรรมจนสามารถละละฐีคือราคะ โทสะ และโมหะ ได้แล้วว่าเป็นผู้มีปัญญา ไม่หวั่นไหวต่อคำนิทาหรือสรรเสริญ มีจิตห่างจากบาป ไม่โกรธง่าย ไม่ว่าร้ายใคร ทรงเปรียบผู้ปฏิบัติเช่นนั้นเหมือนกับดอกบัวที่แม้จะอยู่ในน้ำ แต่ก็ไม่ได้ติดอยู่กับน้ำ ดังประโยคที่ปรากฏในขุททกนิกาย ธรรมบท ว่า “ผู้เที่ยวไปผู้เดียว มีปัญญา ไม่ประมาท ไม่หวั่นไหว เพราะนิทาและสรรเสริญ ไม่สะดุ้ง เพราะเสียงเหมือนราชสีห์ ไม่ติดช้ายเหมือนลม ไม่เปียกน้ำเหมือนบัว เป็นผู้แนะนำผู้อื่น ไม่ใช่ผู้อื่นแนะนำ นักปราชญ์ทั้งปวง ประกาศว่าเป็นมุนี” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/215/550)

ในการศึกษาพระปริยัติสัทธรรมโดยเฉพาะในส่วนที่เป็นนวัคส์ตฤศาสน์ เราจะได้พบคำศัพท์ทางวิชาการพุทธศาสนาอีกมากที่ยังคงเป็นประเด็นปัญหาในเรื่องของการตีความและการอธิบายความอยู่ และหนึ่งในบรรดาคำศัพท์เหล่านั้นก็คือคำว่า ‘ปทปรมบุคคล’ อันเป็นหนึ่งในบรรดาบุคคลสี่จำพวกที่ท่านเปรียบด้วยดอกบัวเหล่าที่สี่

คำว่า ‘ปทปรมบุคคล’ นี้ตามหลักฐานเดิมในคัมภีร์พระไตรปิฎกตอนปฐมโพธิกาล มีเพียงบุคคล 3 จำพวกคืออุคฆฏิตัญญู วิปจิตัญญู และเนยยะ (พระไตรปิฎกภาษาไทย 12/283/307-308) เท่านั้น จึงมีนัยชวนให้เกิดข้อสงสัยขึ้นมาว่า เพราะเหตุไรพระพุทธองค์จึงไม่ทรงยกขึ้นมาตรัสไว้ในเหตุการณ์ครั้งนั้นด้วย

จากข้อสังเกตตามหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์ดังกล่าว ทำให้เกิดข้อสันนิษฐานได้ว่าเหตุที่พระพุทธองค์ไม่ทรงยกขึ้นมาตรัสไว้นั้นอาจเป็นด้วยเหตุผลที่ว่าบุคคล 3 จำพวกดังกล่าวนี้ท่านจัดเป็นเวไนยบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลกลุ่มเป้าหมายหลักสำคัญที่พระพุทธองค์ทรงมีพระประสงค์จะเสด็จไปแสดงธรรมโปรดตามหลักพุทธกิจ 5 อย่าง (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาบาลี 1/45-47) อันเป็นพระพุทธานุชาของพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่เคยเป็นมาไม่ว่าจะเป็นอดีต ปัจจุบัน หรือแม้แต่ในอนาคตข้างหน้าก็ตามเพื่อให้เวไนยสัตว์เหล่านั้นได้สำเร็จมรรคผลตามควรแก่อุปนิสัยแห่งวาสนาบารมีของตนๆ ภายหลังจากที่ได้ตรัสรู้แล้วใหม่ๆ

ส่วนปทปรมบุคคล ที่ไม่ปรากฏตามหลักฐานที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งพระอรรถกถาจารย์กล่าวว่า มิได้ขึ้นสู่บาลี (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาบาลี 18/2/453) คือพระพุทธองค์มิได้ทรงยกขึ้นมาตรัสไว้เองนั้น เนื่องจากมิใช่เวไนยบุคคลอันเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักสำคัญที่พระพุทธองค์จะต้องเสด็จไปแสดงธรรมโปรดโดยเร่งด่วน เพราะมีพุทธกิจข้อหนึ่งอันเป็นหลักพุทธธานุชา (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาบาลี 31/449/329) ของพระพุทธเจ้าทั้งหลายก่อนแต่ที่จะทรงแสดงธรรมโปรดใคร่นั้น ในเวลาใกล้รุ่งจะทรงแผ่ช้ายคือพระญาณเพื่อพิจารณาหาว่าบุคคลใดบ้างที่จะสามารถบรรลุธรรมได้และใครบ้างที่ยังไม่สามารถบรรลุธรรมได้ (พระไตรปิฎกภาษาบาลี 4/9/9) เป็นเบื้องต้นก่อนโดยมากพระองค์จะทรงเลือกบุคคลหรือกลุ่ม

บุคคลผู้เข้าไปปรากฏในข่ายคือพระญาณของพระองค์ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลผู้มีอุปนิสัยวาสนาบารมี หรือมีอินทรีย์แก่กล้าแล้วเท่านั้น

ดังจะเห็นได้ว่าภายหลังที่ตรัสรู้แล้วใหม่ๆ คราวที่ทรงพิจารณาหาบุคคลผู้จะรับฟังพระธรรมเทศนาของพระองค์ทรงระลึกถึงอาจารย์ 2 ท่านคืออาหารดาบส กาลามโคตร และอุททกดาบส รามบุตรก่อน พอทรงทราบว่าท่านทั้งสองนั้นได้ถึงแก่กรรมแล้ว ต่อมาจึงทรงหวนระลึกถึงพระเบญจวัคคีย์ เพราะนอกจากท่านเหล่านั้นเคยเป็นผู้มีคุณูปการต่อพระพุทธองค์มาก่อนแต่ที่จะได้ตรัสรู้แล้ว ท่านเหล่านั้นยังเป็นผู้มีอุปนิสัยวาสนาบารมีจัดอยู่ในจำ พวกอุคฆิฏฺฐัญญู วิปจิตฺถัญญู หรือ เนยยบุคคลผู้ควรแก่การรับปฐมเทศนาเบื้องต้น เพราะเป็นผู้มีสติปัญญาสามารถที่จะบรรลุผลได้ในปัจจุบันชาตินี้ หากว่าได้สดับรับฟังพระธรรมเทศนา เพียงแต่พระองค์ทรงยกหัวข้อขึ้นแสดง หรืออธิบายขยายความหัวข้อที่ทรงยกขึ้นแสดงแล้วนั้นให้พิสดาร ก็จะสามารถบรรลุธรรมได้โดยลำดับ เปรียบด้วยดอกบัวจำพวกที่โผล่พ้นน้ำแล้วเพียงสัมผัสแสงตะวันก็จะบานในทันที และดอกบัวจำพวกที่เจริญขึ้นมาเสมอน้ำแล้ว จักบานในวันพรุ่งอย่างไรรู้ก็ตาม

แม้ว่าหลักฐานทางคัมภีร์พระไตรปิฎกบางคัมภีร์จะมีได้กล่าวถึงบุคคลจำพวกปทปรมะไว้ แต่พระอรรถกถาจารย์ผู้รู้พุทธานุญาตเห็นว่าควรนำมาแสดงไว้ด้วย เพื่อให้ได้ความครบถ้วนสมบูรณ์ ดังมีปรากฏอยู่ในคัมภีร์อุคฆิฏฺฐัญญูสูตร (พระไตรปิฎกภาษาบาลี 21/133/187) ซึ่งคัมภีร์ดังกล่าวนี้ได้กล่าวถึงบุคคลไว้ 4 จำพวกคือ อุคฆิฏฺฐัญญู (ผู้เข้าใจได้ฉับพลัน) วิปจิตฺถัญญู (บุคคลผู้เข้าใจต่อเมื่อขยายความ) เนยยะ (ผู้ที่พอจะแนะนำได้) และปทปรมะ (ผู้ที่สอนให้รู้ได้แต่เพียงตัวบทคือพยัญชนะ) (พระไตรปิฎกภาษาบาลี 21/133/202) เท่านั้น โดยที่ประเด็นปัญหาที่ต้องการศึกษาในที่นี้ก็คือ เรื่องการตีความ และการอธิบายความของพระอรรถกถาจารย์ พระภิกษุจารย์ และพระอนุภิกษุจารย์ ตลอดถึงโบราณจารย์ต่างๆ ในคัมภีร์ชั้นหลังๆ ตามที่ปรากฏในสังคัมไทยเกี่ยวกับคำว่า ปทปรมบุคคล ในส่วนของการตีความ หรือการอธิบายความบุคคล 4 จำพวกดังกล่าว การตีความหรือการอธิบายความบุคคล 3 จำพวกแรกข้างต้นตามที่ปรากฏในคัมภีร์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิคือพระไตรปิฎก เป็นต้น หรือทุติยภูมิ คือหลักสูตร แบบเรียน หรือตำราวิชาการชั้นรองลงมา การตีความ หรือการอธิบายความนั้นไม่สู้จะเป็นปัญหาที่ยากเกินไปในการที่จะศึกษา และทำความเข้าใจมากนัก เพราะมีเนื้อความที่กระจ่างชัดอยู่แล้วจะมีก็แต่จำพวกปทปรมบุคคลเท่านั้น ที่ยังคงเป็นปัญหาในเรื่องของการตีความหรือการอธิบายความในคัมภีร์ชั้นหลังๆ อยู่ โดยเฉพาะการตีความหรือการอธิบายความในทัศนะของสังคัมไทยปัจจุบันตัวอย่างจากการที่ได้ศึกษาค้นคว้าหลักฐานทางคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักฐานชั้นปฐมภูมิ พบว่าหลักฐานทางคัมภีร์ส่วนใหญ่ แม้จะมีการตีความหรือการอธิบายความไว้มิ่นยต่างๆ แต่ก็มีใจความโดยสรุปสอดคล้องไปในแนว

เดียวกันไม่ต่างกันมากนักจากคัมภีร์หลักคือพระไตรปิฎก ดังเช่นในอภิธรรมปิฎกได้ตีความ หรืออธิบายความไว้ว่า ปทปรมะ หมายถึงบุคคลที่ฟังมาก กล่าวก็มาก ทรงจำก็มาก บอกสอนก็มาก แต่ไม่สามารถบรรลุธรรมได้ในปัจจุบันชาตินั้น (พระไตรปิฎกภาษาบาลี 36/185/65) แม้ในอรรถกถาต่างๆ ก็ได้มีการตีความหรืออธิบายความไว้มิ่นยเช่นเดียวกัน และยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่า เป็นดุดอกบัวอันเป็นภักษาแห่งปลาและเต่า...จะมีวาสนาเพื่อประโยชน์ในอนาคต (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาไทย 13/2/1/148-149)

อนึ่ง ในบรรดาบุคคล 2 ประเภทที่ท่านจัดไว้ คือ ภัพพบุคคล และอภัพพบุคคล (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาไทย 18/1/2/453-454) ปทปรมบุคคลนี้ พระอรรถกถาจารย์ท่านจัดไว้ในประเภท อภัพพบุคคล เนื่องจากไม่สามารถก้าวลงสู่ความชอบในกุศลธรรมแน่นอน (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาไทย 18/1/2/453-454) คือไม่อาจเชื่อมั่นในลักษณะที่จะสามารถรับประกันหรือรับรองได้ว่าบุคคลดังกล่าวนี้จะสามารถดำรงจิตของตนให้มั่นคงอยู่ได้ในกุศลธรรมเช่นนั้นอย่างสม่ำเสมอตลอดไประหว่างที่ยังไม่บรรลุมรรคผล และนิพพาน โดยที่ไม่ให้ตกไปสู่กระแสแห่งบาปอกุศลธรรมใดๆ ได้เลย

จากหลักฐานชั้นปฐมภูมิ คือคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกาอย่างที่ได้ยกนำมากล่าวไว้ข้างต้นนี้ มีข้อที่ชวนให้เกิดความสงสัย คือคำว่า ปทปรมบุคคลนี้ไม่น่าจะตีความหรืออธิบายความไว้ด้วยนัยที่ค่อนข้างจะแคบว่า หมายถึงเฉพาะบุคคลผู้โง่เขลาอับปัญญาจนถึงขั้นไม่สามารถเรียนรู้และเข้าใจความหมายอะไรได้เลยอย่างทีนักวิชาการด้านศาสนา และคนทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในสังคมไทยโดยมากเข้าใจกันอยู่ในสมัยปัจจุบัน เช่นอย่างข้อความที่ปรากฏอยู่ในหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรมที่ว่า ปทปรมะ หมายถึง ผู้มีบทเป็นอย่างยิ่ง, ผู้อับปัญญา สอนให้รู้ได้แต่เพียงตัวบท คือพยัญชนะหรือถ้อยคำ ไม่อาจเข้าใจอรรถคือความหมาย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543 ก) และอีกข้อความหนึ่งที่ปรากฏในหนังสือพุทธศาสนานิกายเซนที่ว่า “ปทปรมบุคคล”ได้แก่ คนที่ไม่สามารถทำความเข้าใจธรรมได้เลย คนประเภทนี้ไม่มีทางที่ใครจะช่วยให้เข้าใจธรรมได้ไม่ว่าคนที่ช่วยนั้นจะมีความสามารถเพียงใดหรือใช้ความพยายามเท่าไรก็ตาม หากยึดลักษณะการตีความหรืออธิบายความไว้อย่างที่ได้ยกขึ้นมากล่าวข้างต้นนี้ ก็อาจจะมิผู้ตั้งคำถามขึ้นมาว่า ข้อที่ว่ามีผู้รู้ได้แต่เพียงตัวบท คือ พยัญชนะหรือถ้อยคำ นั้น หมายถึงความรู้ในระดับไหน คือ ระดับสุดมยปัญญา ระดับจินตามยปัญญา หรือระดับภาวนามยปัญญา และข้อความที่ว่า ไม่อาจเข้าใจอรรถ คือความหมายหรือไม่อาจเข้าใจธรรม

ดอกบัวได้ชื่อว่าเป็นพืชพันธุ์ไม้น้ำที่ทรงคุณค่าด้านความงามอันล้ำเลิศ พระอรรถกถาจารย์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543 ก) เปรียบธรรมชาติของดอกบัวว่ามีความคล้ายคลึงกับปรัชญาในพระพุทธศาสนา จากการศึกษาพบว่า ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท มีเรื่องราว

เหตุการณ์ที่เกี่ยวกับดอกบัวอยู่มากมาย ดอกบัวเป็นสัญลักษณ์ของพระรัตนตรัยก็มี ใช้ดอกบัวเป็นชื่อของบุคคลก็มี ใช้ดอกบัวเป็นชื่อของสถานที่ก็มี ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทหรือวรรณคดีบาลี ดอกบัวมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องราวของพระพุทธเจ้า นับแต่ประสูติจนถึงปรินิพพาน

รูปแบบการเปรียบดอกบัวกับการเรียนรู้ของเวไนยสัตว์

จากการศึกษาเหตุการณ์ในพุทธประวัติ เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ทรงมีความท้อพระทัยที่จะสั่งสอนเวไนยสัตว์ ทรงพิจารณาเห็นว่าธรรมที่ได้ตรัสรู้นั้น เป็นธรรมอันลึกซึ้ง สุขุมคัมภีรภาพ ยากที่มนุษย์และสรรพสัตว์ผู้ยินดีในกามคุณจะรู้ตามได้ แต่เพราะอาศัยพระมหากรุณาในหมู่สัตว์ พระองค์ทรงพิจารณาอุทธาสัยเวไนยสัตว์ก็ทรงทราบว่าผู้มีกิเลสเบาบาง ที่อาจรู้ตามพระองค์ได้ก็มี พระองค์ทรงเปรียบเทียบระดับสติปัญญาของมนุษย์กับการเจริญเติบโตของบัว 3 เหล่า (พระไตรปิฎกภาษาไทย 4/9/14) คือ บัวเกิดในน้ำ บัวเสมอน้ำ และบัวพ้นน้ำ จึงมีคำอุปมาเวไนยสัตว์เหมือนดอกบัว แบ่งเป็น 4 เหล่าตามอุทธาสัย คือ

ก. *อุคฆฏิตัญญู* ผู้มีกิเลสน้อยเบาบาง มีอินทรีย์กล้า เพ่งสอนให้รู้ได้โดยง่าย อาจรู้ธรรมพิเศษ ได้ฉับพลัน เปรียบเหมือนดอกปทุมชาติ ที่โผล่พ้นจากพื้นน้ำขึ้นจากพื้นน้ำมาแล้ว คอยสัมผัสรัศมีพระอาทิตย์อยู่ จักบานในวันนี้

ข. *วิปจิตัญญู* ผู้มีกิเลสค่อนข้างน้อย เมื่อได้รับอบรมในปฏิปทาอันเป็นบุพภาค จนมีอุปนิสัยแก่กล้า ก็สามารถบรรลุธรรมพิเศษได้ เปรียบเหมือนดอกบัวซึ่งยังตั้งอยู่เสมอน้ำ จักบานในวันพรุ่งนี้

ค. *เนยยะ* ผู้มีกิเลสเบาบาง ก็ยังควรได้รับคำแนะนำในธรรมปฏิบัติไปก่อน เพื่อบำรุงอุปนิสัยจนกว่าจะแรงกล้าจึงจะบรรลุธรรมพิเศษ เปรียบเหมือนดอกบัวที่ยังจมอยู่ในน้ำ คอยเวลาที่จักบานในวันต่อไป

ง. *ปทปรมะ* ผู้มีกิเลสหนา ปัญญาหยาบ หาอุปนิสัยมิได้เลย ไม่สามารถจะบรรลุธรรมพิเศษได้ เปรียบเหมือนดอกบัวที่จมอยู่ใต้น้ำและเป็นรักษาหารแห่งปลาและเต่า (พระไตรปิฎกภาษาไทย 21/133/202)

นอกจากนี้ พระอรรถกถาจารย์ กล่าวสาเหตุที่ภิกษุสามเณรจะพินาศเพราะพรหมจรรย์ต้องละเพศไปสู่ฆราวาส ท่านว่าเพราะอันตราย 5 ประการ เทียบกับอันตรายของดอกบัวคือ

ก. ดอกบัวย่อมเป็นอันตรายด้วยพายุใหญ่พัดเอาหักโค่น เปรียบด้วยพระภิกษุสามเณรผู้ต้องลมปาก คือคำชักชวนของคนพาล มาชักนำเกลี้ยกล่อมให้จิตใจเห็นเคลิบเคลิ้มในโลกีย์วิสัย หน่ายรักจากพระศาสนา ต้องละเพศพรหมจรรย์ไป

ข. ดอกบัวย่อมเป็นอันตรายด้วยถูกกิมิชาติ คือหอนอนเข้าเบียดเบียนกัณฑ์กินใบ เปรียบเหมือนพระภิกษุสามเณรผู้ตั้งใจประพฤติพรหมจรรย์ แต่ถูกโรคาพาธต่างๆ เข้ามาเบียดเบียนตัดรอน จนไม่อาจประพฤติพรหมจรรย์ได้

ค. ดอกบัวย่อมเป็นอันตรายด้วยถูกฝูงกินนรีเก็บเอาไปเหยชม คือมีผู้มาเด็ดไปจากต้น เปรียบเหมือนพระภิกษุสามเณร ถูกมาตุคามล่อให้ลุ่มหลงสิ้นศรัทธาในพระศาสนา ต้องละเพศพรหมจรรย์

ง. ดอกบัวย่อมเป็นอันตราย ด้วยถูกเต่าและปลากัดกินเป็นอาหาร เปรียบเหมือนพระภิกษุสามเณรผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ถูกพระยามัจจุราชคือความตายมาตัดรอนคร่าเอาชีวิตไปเสีย

จ. ดอกบัวย่อมเป็นอันตรายด้วยน้ำและโคลนตม ไม่บริบูรณ์เหือดแห้งหายไป เปรียบเหมือนพระภิกษุสามเณรผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยความตั้งอกตั้งใจ แต่เพราะกุศลหลังและวาสนาปัจจุบันไม่มี ก็เผลอให้มีอุปสรรคขัดข้องต่างๆ ไม่สามารถทรงจำพระธรรมวินัยได้ เป็นเหตุให้ทอดยถ้อยลาเพศพรหมจรรย์ไป บุคคลที่อาจจะแนะนำให้สำเร็จมรรคผลได้ มีชื่อว่า “เวเนย” (พระอัครวิงสเถระ และ พระธรรมโมลี, 2545) หมายถึงเวไนยสัตว์ เมื่อพระพุทธเจ้าทรงเห็นอุปนิสัยของเวไนยสัตว์ในการบรรลุมรรคแล้ว จึงแบ่งเวไนยบุคคลออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ภัพพบุคคล คือบุคคลที่ควรบรรลุมรรคพิเศษได้ และ อภัพพบุคคลคือ บุคคลที่ไม่อาจบรรลุโลกุตตรธรรมได้อภัพพบุคคลนั้น แม้พระพุทธเจ้า 100 พระองค์แสดงธรรม ก็ไม่อาจตรัสรู้ธรรมได้ (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาไทย 47/345) พระพุทธองค์ทรงแบ่งภัพพบุคคลออกเป็น 6 ประเภทตามจริต (ความประพฤติ) ของแต่ละกลุ่มบุคคลในการบรรลุมรรค ดังที่ปรากฏในวรรณคดีบาลีว่า “บุคคลนี้มีราคจริต บุคคลนี้มีโทสจริต บุคคลนี้มีโมหจริต บุคคลนี้มีวิตกจริต บุคคลนี้มีสัทธาจริต บุคคลนี้มีญาณจริต” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 29/156/430)

พระพุทธโฆสจารย์ อธิบายลักษณะของภัพพบุคคล 6 ประเภทไว้ ดังนี้

ราคจริต คือ บุคคลผู้มีอุปนิสัยโน้มเอียงไปในทางรักสวยรักงาม

โทสจริต คือ บุคคลผู้มีอุปนิสัยโน้มเอียงไปในทางมักโกรธ

โมหจริต คือ บุคคลผู้มีอุปนิสัยโน้มเอียงไปในทางซึ่มเซา

วิตกจริต คือ บุคคลผู้มีอุปนิสัยโน้มเอียงไปในทางฟุ้งซ่าน

สัทธาจริต คือ บุคคลผู้มีอุปนิสัยโน้มเอียงไปในทางเลื่อมใสง่าย เชื่อง่าย

ญาณจริต หรือพุทธิจริต คือบุคคลผู้มีอุปนิสัยโน้มเอียงไปในทางใช้ความคิดพิจารณาหาเหตุผล (พระพุทธโฆสจารย์, 2546)

อนึ่ง พุทธวิธีในการสั่งสอนบุคคลต่างๆ พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีที่แตกต่างกัน เมื่อพระองค์จะทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์ประเภทใด จะทรงศึกษาความประพฤติ คือ จริตของบุคคลเหล่านั้น

ถ้าบุคคลเหล่านั้นยังมีอินทรีย์ ยังไม่แก่กล้า ไม่บรรลุมรรคผลได้ ก็จะทรงคอยเวลาให้อินทรีย์ของเวไนยสัตว์ โดยมีรูปแบบที่จะได้เปรียบเทียบกับดังต่อไปนี้

1. เปรียบดอกบัวเป็นสัญลักษณ์ของผู้ปฏิบัติธรรม ในการปฏิบัติธรรม เมื่อบุคคลละสิ่งซึ่งขัดขวางจิตไม่ให้ก้าวหน้าในธรรม ได้แก่ นิวรณ์ จิตย่อมเกิดปิติ กายย่อมเกิดความสงบ เมื่อมีสุขจิตย่อมตั้งมั่น สงัดจากกามและอกุศลธรรม ความสุขใดๆ ในโลกียธรรมนั้น ย่อมเปรียบไม่ได้กับความสุขที่เกิดจากการปฏิบัติธรรม ดังนั้น ในการปฏิบัติธรรม พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบความสุขที่เกิดจากการบรรลุตติยฌานกับดอกบัวไว้ ดังนี้

“เปรียบเหมือนในกอบัวเขียว (อุบล) กอบัวหลวง (ปทุม) หรือกอบัวขาว (บุณฑริก) ดอกบัวเขียว ดอกบัวหลวง หรือดอกบัวขาว บางเหล่าที่เกิดเจริญเติบโตในน้ำ ยังไม่พ้นน้ำจมอยู่ใต้น้ำ มีน้ำหล่อเลี้ยงไว้ ดอกบัวเหล่านั้นชุ่มชื้นเอบอบซาบซึมด้วยน้ำเย็นตั้งแต่ยอดถึงเหง้า ไม่มีส่วนไหนที่น้ำเย็นจะไม่ถูกต้อง ฉันทใด ภิกษุทำกายนี้ให้ชุ่มชื้นเอบอบด้วยสุขอันไม่มีปิติ รู้สึกซาบซ่านอยู่ ไม่มีส่วนไหนของร่างกายที่สุขอันไม่มีปิติจะไม่ถูกต้อง ฉันทนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 9/230-231/76-77)

นอกจากนี้ พระพุทธโฆสจารย์อธิบายถึงเหตุที่พระอริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญผู้ได้บรรลุธรรมขั้นตติยฌานนี้ไว้ว่า ผู้ที่บรรลุตติยฌานซึ่งเป็นยอดสุดแห่งความสุข เป็นผู้มีสติตั้งมั่น เป็นผู้เห็นเสมอกัน มีสติ อยู่เป็นสุข (พระพุทธโฆสจารย์, 2546)

2. เปรียบดอกบัวด้วยสัญลักษณ์แห่งการตรัสรู้ธรรม จากการศึกษาพบว่า ในวรรณคดีบาลีมีเรื่องราวเกี่ยวกับผู้บรรลุธรรมจำนวนมาก หลากหลายวิธี ซึ่งสัญลักษณ์แห่งการบรรลุธรรมสูงสุด ดอกบัวที่เป็นสัญลักษณ์แห่งการบรรลุธรรมของพระจุฬปันถกและการบรรลุธรรมของศิษย์พระสารีบุตร ดังนี้

พระมหาปันถก เมื่อบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์แล้ว ได้รับความสุขจากการหลุดพ้น สิ้นจากกิเลส (สิ่งที่ทำให้จิตเศร้าหมอง) และอาสวะ (กิเลสที่หมักหมมหรือต้องอยู่ในสันดาน) ทั้งปวง มีความปรารถนาจะให้จุฬปันถกผู้เป็นน้องชายมีความสุขเช่นนั้นบ้าง จึงได้ขออนุญาตชนเศรษฐีผู้เป็นตาผู้ซึ่งมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว ได้อนุญาตให้จุฬปันถกออกบวช จุฬปันถกก็ได้รับอนุญาตจากชนเศรษฐีให้ออกบวชได้ พระมหาปันถกผู้พี่ชายได้สอนคาถาพรรณนาคุณบทหนึ่งแก่พระจุฬปันถก ความว่า “ดอกบัวชื่อโกกนุท บานในเวลาเช้า ยังไม่สิ้นกลิ่น ยังหอมอยู่ ฉันท ทานจงดูพระอังคีรส ผู้ไพโรจน์อยู่ เหมือนดวงอาทิตย์รุ่งโรจน์อยู่ในอากาศ ฉันทนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 15/123/145) เพียงคาถาบทเดียวนี้เท่านั้น พระจุฬปันถกเรียนอยู่นานถึง 4 เดือนก็ยังจำไม่ได้ พระมหาปันถกผู้พี่ชายพยายามให้เธอเรียนอย่างไรก็ไม่สำเร็จ ในที่สุดเห็นว่าพระน้องชายเป็นคนโง่เขลาเบาปัญญา จึงตำหนิพระน้องชายแล้วขับไล่ออกจากสำนักไป

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงทราบเรื่องนี้จึงเสด็จไปเทศนา ได้ประทานผ้าขาวผืนหนึ่งให้แก่ พระจุฬป็นถก ตรัสบอกให้บริกรรมด้วยคาถาว่า “*รโหฺหณํ รโหฺหณํ*” (ผ้าเช็ดธุลี ผ้าเช็ดธุลี) พร้อมกับให้พระจุฬป็นถกลูบลำผ้าผืนนั้นไปด้วยขณะบริกรรมคาถา ในเวลาไม่นาน พระจุฬป็นถกได้บรรลุพระอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทาญาณ คือ ปัญญาอันแตกฉาน 4 ประการ ได้แก่ อตถปฏิสัมภิทา (ปัญญาแตกฉานในอรรถ) ธัมมปฏิสัมภิทา (ปัญญาแตกฉานในธรรม) นิรุตติปฏิสัมภิทา (ปัญญาแตกฉานในนิรุกติ คือ ภาษา) ปฏิภาณปฏิสัมภิทา (ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ) และได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าให้เป็นหนึ่งในอสีติมหาสาวก (พระสาวกผู้ใหญ่ 80 องค์) ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุผู้เป็นสาวกของเรา ผู้เนรมิตกายสำเร็จด้วยใจ 1 ผู้ฉลาดในการเปลี่ยนแปลงทางใจ 1 จุฬป็นถกเป็นเอตทัคคะแล.....” (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาไทย 44/574)

อีกเรื่องหนึ่ง อดีตนายช่างทองซึ่งเป็นสัทธิวิหาริกของพระสารีบุตร เมื่อบวชเป็นภิกษุ พระสารีบุตรเข้าใจว่าภิกษุหนุ่มอดีตนายช่างทองรูปนี้อายุน้อย จิตใจจะต้องน้อมอยู่ในการรัก ความสวยงาม จึงให้ภิกษุหนุ่มพิจารณาอสุกกรรมฐาน เธอพยายามพิจารณาอสุกกรรมฐานอยู่ ตลอด 4 เดือน ยังไม่พบคุณวิเศษแต่ประการใด พระพุทธองค์ทรงทราบด้วยพระสัพพัญญุตญาณ คือพระปรีชาญาณหยั่งรู้ ทั้งที่เป็นอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ว่า ภิกษุหนุ่มผู้นี้เคยเป็นนายช่างทองมาแล้วถึง 500ชาติ การทำงานอยู่กับทองซึ่งเป็นสิ่งของสวยงาม ประกอบกับมีอุปนิสัยละเมียดละไมรักสวยรักงาม (ราคะจริต) จึงควรนำสิ่งที่สวยงามเช่นดอกบัวเพื่อใช้เป็นอารมณ์กรรมฐาน วันหนึ่ง พระพุทธองค์ทรงพาภิกษุนั้นเที่ยวจาริกไปในวิหาร แล้วทรงนิรมิตสระโบกขรณีสระหนึ่งในอัมพวัน และนิรมิตดอกปทุมใหญ่ดอกหนึ่งในกอบปทุม แม่นั้น แล้วรับสั่งให้นั่งลงด้วยพระดำรัสว่า ภิกษุ เธอจงนั่งแลดูดอกปทุมนี้ (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาไทย 55/295) ดอกปทุมนี้มีขนาดเท่าจักร พระพุทธองค์ทรงทำให้เหมือนมีหยาดน้ำหลังลงมาจากใบและก้านเพื่อให้เหมาะกับอัธยาศัย ภิกษุหนุ่มได้นำดอกบัวไปวางไว้ที่กองทรายท้ายวิหาร นั่งขัดสมาธิตรงหน้า แล้วบริกรรมว่า “โลหิตํ โลหิตํ” (สีแดง สีแดง) จากนั้น ขณะที่ท่านกำลังเพลิดเพลินอยู่กับสีแดงอันสวยสดของดอกบัวนั้น พระพุทธองค์จึงทรงเนรมิตให้ดอกบัวซึ่งมีความสวยงามดงามค่อยๆ เหี่ยวเฉาลง สักครู่เดียวเกสรดอกบัวก็ร่วงไปเหลืออยู่เพียงฝักบัว เป็นเหตุให้ภิกษุหนุ่มพิจารณาเปรียบเทียบถึงความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาของสังขารทั้งหลายว่าเป็นของไม่เที่ยงถาวรเช่นกัน เมื่อจิตของภิกษุนั้นลงสู่วิปัสสนาญาณ แล้ว พระพุทธองค์จึงทรงเปล่งโอภาส (แสงสว่าง) ไป ได้ตรัสว่า “เธอจงตัดความเสนาหาของตนเสีย เหมือนคนตัดดอกโกมุทอันเกิดในสารทกาล เธอจงพอกพูนทางแห่งความสงบ เพราะนิพพาน ตถาคตแสดงไว้แล้ว” (พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาภาษาไทย 55/295) จากการที่ภิกษุหนุ่มใช้ดอกปทุมทอง

เป็นเครื่องหมายกรรมฐาน และได้ให้น้อมนำจิตใจให้เลื่อมใสในพระสัมมาสัมพุทธเจ้าขณะปฏิบัติกรรมฐาน จึงทำให้ได้สำเร็จจอร์हतตผลในเวลาไม่นาน

3. เปรียบดอกบัวกับพระนิพพาน พระนิพพาน คือสภาพธรรมเป็นที่พ้นไปจากตัณหา (ความอยากมีอยากเป็น) ซึ่งเป็นตัวหุ้มห่อรังรัดให้สัตว์ได้รับทุกข์ ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสารอย่างไม่มีวันสิ้นสุด (พระเทพมุนี (วิลาส ญาณวโร), 2532) พระนิพพานเป็นภาวะไม่มีทุกข์ และเป็นเครื่องส่งผลให้ประสบความสำเร็จความสุขชั้นนิรันดร์ พระนิพพานมีคุณลักษณะเป็นมหาสุญญตา คือสงบเงียบที่สุดในโลก ปราศจากความทุกข์ทั้งปวงโดยสิ้นเชิง บุคคลผู้ถึงพระนิพพานย่อมมีจิตผ่องแผ้ว ปราศจากกิเลส “พระนิพพานเป็นสิ่งที่พึงรู้ได้ด้วยใจเพียงทางเดียว” (พระเทพมุนี (วิลาส ญาณวโร), 2532)

การจะรู้พระนิพพานได้ ต่อเมื่อได้บำเพ็ญวิปัสสนากรรมฐาน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2543 ก) ทำวิปัสสนาญาณให้เกิดขึ้นเป็นลำดับไป จนกระทั่งสามารถข้ามโคตรปฏิกขนก้าวสู่แดนอริยชนได้สำเร็จเป็นพระอริยเจ้า พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่าพระนิพพานนั้นเป็นจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา พระนิพพานเป็นภาวะที่มนุษย์สามารถประจักษ์แจ้งได้ในชีวิตปัจจุบัน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2543 ข)

4. ดอกบัวกับความเชื่อในพุทธศาสนา “บัว” มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนไทยมาช้านาน “บัว” จึงปรากฏอยู่ในภาษาวรรณคดี และวรรณกรรมไทย สำนวน สุภาษิต ปริศนาคำทาย รวมทั้งความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้า ด้านความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งชื่อ คนไทยเรามีความเชื่อว่าชื่อที่เกี่ยวข้องกับ “บัว” จะอำนวยการความสุขความเจริญให้กับตนได้ นอกจากนี้ “บัว” ยังมีความสัมพันธ์กับโภชนาการ อาหารการกินของไทย อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เก่าแก่อย่างหนึ่งในสังคมไทย

“บัว” ถือเป็นพืชไม้น้ำที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนา และเทพเจ้า ศักดิ์สิทธิ์และความเบิกบาน ซึ่งเห็นได้จากการนำดอกบัวมาใช้ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่เสมอ “บัว” เป็นดอกไม้ที่เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติอยู่หลายตอน หลายเหตุการณ์

เหตุการณ์แรก เมื่อพระโพธิสัตว์ ซึ่งต่อมาคือเจ้าชายสิทธัตถะ เสด็จจากสวรรค์ชั้นดุสิตเพื่อเข้าสู่พระครรภ์พระมารดา วันที่เสด็จลงมาบังเกิดนั้น คือนั้น พระนางสิริมหามายา พระมารดาทรงมีพระสุบินนิมิตว่า พระนางได้เข้าไปอยู่ในป่าหิมพานต์ ได้มีช้างเผือกเชือกหนึ่ง ลงมาจากยอดเขาสูง เข้ามาหาพระนางปฐมสมโพธิ พรรณนาเหตุการณ์ตอนนี้ไว้ว่า “มีเศวตหัตถิช้างหนึ่ง...ชูงวงอันจับปทุมชาติสีขาว มีเสาวคนธ์หอมฟุ้งตรลบ แล้วร้องโกลนจนท้าวเข้ามาในกนกวิมาน แล้วกระทำประทักษิณพระองค์อันบรรทมถ้วนครบสามรอบแล้ว เหมือนดุษเข้าไปในอุทร

ประเทศ ฝ่ายทักษิณประเศแห่งพระราชเทวี...” ในขณะนั้น ได้เกิดบุพนิมิตขึ้น 32 ประการ ประการที่เกี่ยวกับดอกบัวคือ *มีดอกบัวปทุมชาติหรือบัวหลวง 5 ชนิด*

เหตุการณ์ที่สอง เมื่อเจ้าชายสิทธิตถะประสูติ เมื่อทรงก้าวลงจากพระครรภ์ ทรงผินพระพักตร์ไปยังทิศอุดร ซึ่งพระครรภ์ขึ้นฟ้า แล้วเสด็จดำเนินไป 7 ก้าว แต่ละก้าวมีดอกบัวผุดขึ้นมารองรับ และทรงเปล่งอาสภิวาจา(วาจาอย่างองอาจ)ว่า “เราเป็นผู้เลิศของโลก เป็นผู้ใหญ่ที่สุดของโลก เป็นผู้ประเสริฐที่สุดของโลก นี่เป็นการเกิดครั้งสุดท้าย ไม่มีการเกิดใหม่อีกต่อไป” ดอกบัวที่ผุดขึ้นมารับพระบาทนี้ หมายถึงพระองค์จะเป็นผู้บริสุทธิ์ ปราศจากกิเลสโดยสิ้นเชิง ราชบัณฑิตยังให้ความเห็นเกี่ยวกับการที่พระพุทธองค์สามารถตรัสได้ทันทีที่ประสูติต่อคำถามที่ว่า เป็นเพียงสัญลักษณ์เปรียบเทียบกับอะไร หรือเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ท่านตอบว่ามีเขียนไว้ในพระไตรปิฎก โดยพระพุทธองค์ตรัสเล่าให้สาวกฟังด้วยพระองค์เอง โดยทรงสรุปสั้นๆ ว่า “เป็นธรรมดาของพระโพธิสัตว์” โดยท่านยกขึ้นเปรียบเทียบกับเด็กชาย ที่ได้บันทึกไว้ในกินเนสส์บุค คือ คริสเตียน ไฮเนแกน ที่เกิดมาสองชั่วโมงก็พูดได้ อายุ 4 ขวบ ก็พูดได้ 7 ภาษา พออายุ 7 ขวบ สามารถแสดงปาฐกถาเรื่องอภิปรัชญาชั้นสูงให้ที่ประชุมปราชญ์ได้ทั้ง

เหตุการณ์ที่สาม เมื่อทรงมีพระชนมายุได้ 7 พรรษา พระราชบิดาโปรดให้ชุดสระโบกขรณี 3 สระ สำหรับให้ทรงลงเล่นน้ำ โดยปลูกอุบลบัวขาบสระหนึ่ง ปทุมบัวหลวงสระหนึ่ง และบุณฑริกบัวขาวอีกสระหนึ่ง และเมื่อทรงตรัสรู้ ทรงเปรียบเวไนยสัตว์ อุปมาดังบัว สี่เหล่า คือ ดังที่ครูอิงได้เสนอไปแล้วในบันทึกก่อนนี้

เหตุการณ์ที่สี่ ครหทินน์เจ็บใจที่สิริคุตต์หลอกอาจารย์เดียรฉัตรของตนให้ตกลงไปในหลุมอุจจาจะ จึงคิดแก้แค้น หลอกพระพุทธเจ้าอันเป็นอาจารย์ของสิริคุตต์บ้าง โดยล่อให้ตกลงไปในหลุมที่ก่อไฟด้วยไม้ตะเคียน ปรากฏว่ามีดอกบัว ผุดขึ้นมารับพระบาทพระองค์ คนไทยส่วนใหญ่มักจะใช้ดอกบัว ในการบูชาพระอยู่เสมอ แต่บัวที่เรานิยมปลูกไว้ภายในบ้านเพื่อความเป็นสิริมงคล คือ บัวหลวง บัวผัน บัวฝรั่ง บัวสาย และบัวกระดังง์ ความเชื่อในทางพุทธศาสนา ตั้งแต่สมัยโบราณว่า ดอกบัวก็เหมือนกับคนเราเอง ดอกบัวที่ชูดอกพ้นจากผิวน้ำขึ้นมารับแสงสว่างได้นั้น ก็เหมือนกับ ผู้ที่หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง กลายเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรม ซึ่งถือเป็นความหมายอันลึกซึ้งและเป็นมงคลยิ่งนัก คนโบราณจึงมีความเชื่อว่า ครอบครัวยุคใดที่ปลูกบัวเอาไว้ประจำบ้าน ก็จะช่วยให้คนครอบครัวนั้น มีจิตใจที่บริสุทธิ์ สะอาด และเบิกบานแจ่มใส เช่นเดียวกับดอกบัว และยังเชื่ออีกว่า สายใยของบัวที่ยืดยาวนั้น คือสายสัมพันธ์ของครอบครัว จะทำให้ทุกคนมีความห่วงใยรักใคร่ และผูกพันต่อกันอย่างแนบแน่น ครอบครัวนั้น ก็จะมีแต่ความสุข เพราะความรักใคร่ปรองดองของคนในครอบครัวทุกคน

5. ดอกบัวกับอิทธิพลความเชื่อในสังคมไทย ศิลปกรรมไทยมีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนา ซึ่งรับอิทธิพลมาจากประเทศอินเดีย นักประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่า จิตรกรรม

ไทยปรากฏขึ้นในสมัยสุโขทัย ซึ่งได้รับอิทธิพลจากขอมนำมาประยุกต์ร่วมกับรูปแบบศิลปกรรมของลังกาและศรีวิชัย ส่วนเนื้อหาของศิลปกรรมไทยนั้น ล้วนเป็นเรื่องที่มาจากคติความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ในศิลปกรรมไทย ดอกบัวได้รับการออกแบบเป็นลวดลายประดับอยู่แทบจะทุกส่วนของอาคารสถาปัตยกรรม นับตั้งแต่ส่วนฐานของอาคารขึ้นไปถึงปลียอด เพราะความนิยมนับถือว่าดอกบัวเป็นดอกไม้สำคัญในพระพุทธศาสนา จึงมีการออกแบบลายดอกบัวลายกลีบบัวที่มีแบบประณีต สวยงาม ละเอียดอ่อน สะท้อนให้เห็นถึงการถ่ายทอดจิตและวิญญาณของช่างลงในผลงานสำหรับถวายเป็นพุทธบูชา ดอกบัวในวรรณกรรมไทย วรรณคดีเป็นหนังสือที่คนส่วนมากในชาตินิยมยกย่องว่า เป็นหนังสือที่แต่งดี ทำให้ผู้อ่านเกิดความซาบซึ้ง มีความไพเราะทั้งการใช้ถ้อยคำและสำนวนโวหาร ในวิทยานิพนธ์นี้ ได้ศึกษาวรรณคดีที่บรรยายถึงดอกบัว 3 เรื่อง คือเรื่องพระมัลลย์ เรื่องกามนิต และเรื่องท้าวศรีจุฬาลักษณ์

นอกจากนี้ประเพณีโยนบัว เป็นงานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีเป็นงานประเพณีที่ยิ่งใหญ่มากเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเป็นอย่างดี วันจัดงานตรงกับวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 คือก่อนออกพรรษา 1 วัน ที่จัดก่อนวันออกพรรษาเพราะวันออกพรรษาจะเป็นวันที่พุทธศาสนิกชนทำบุญกัน แต่วันงานประเพณีโยนบัว จะเป็นวันที่ทุกคนสนุกสนานรื่นเริงเปรียบเหมือนการเฉลิมฉลองก่อนเทศกาลออกพรรษา เมื่อถึงวันงานประเพณี ประชาชนทุกเพศทุกวัย ทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ คนเฒ่าคนแก่ และทั้งหญิงชายทุกหมู่บ้าน รวมไปถึงนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติจะพากันตื่นแต่เช้าตรู่เพื่อมาชมงานแต่สำหรับคนที่เข้าร่วมงานคือเข้าร่วมขบวนแห่เรือด้วยก็จะแต่งการชุดไทยสวยงาม งานจะเริ่มตั้งแต่ 6 โมงเช้า เริ่มจากพิธีแห่ขบวนเรือ ล่องมาตามคลองบางพลีซึ่งจะตั้งต้นจากวัดบางพลีใหญ่ล่องมา จนถึงที่ว่าการอำเภอ บางพลี เรือลำแรกที่เป็นหัวขบวนจะเป็นเรือพระโดยอัญเชิญหลวงพ่อดำประดิษฐาน มาในเรือ และมีฝีพายแจวเรือล่องมาอย่างช้าๆ เพื่อให้ประชาชนที่ยืนอยู่ตลอดสองฝั่งคลองได้โยนดอกบัวที่เตรียมมาลงในเรือพระและคนที่อยู่ในเรือก็จะคอยรับเอาดอกบัวรวบรวมไปวางไว้หน้าตักหลวงพ่อดำ เปรียบเสมือนกับการนำเอาดอกไม้มากราบไหว้บูชาพระพุทธรูปนั่นเอง

นอกจากโยนดอกบัวลงในเรือแล้ว ยังมีบางคนโยนข้าวต้มมัดลงไปในเรือด้วยเพื่อให้ฝีพายและคนที่ร่วมอยู่ในขบวนแห่ได้กิน แก้วกันไปพลางก่อนที่จะเสร็จพิธีขบวนเรือในพิธีนี้จะประกอบด้วยเรือพระที่เป็นหัวขบวนและมีเรือติดตามอีกสองสามลำ ต่อจากเรือติดตามนี้จะเป็นเรือที่เข้าร่วมพิธีที่มาจากหมู่บ้านทั้ง 15 หมู่บ้านของตำบลบางพลี โดยแต่ละหมู่บ้านจะส่งเรือเข้าร่วมพิธีหมู่บ้านละ 3 ลำ ซึ่งนอกจากจะเข้าร่วมพิธีแห่แล้วยังถือเป็นการประกวดแข่งขันกันด้วย การประกวดเรือนี้ จะมีทั้งประเพณีสวยงาม ความคิดและตลกขบขัน แต่ละหมู่บ้านจึงพิถีพิถันในการแต่งเรือประกวดของตนให้สวยงามเป็นพิเศษ ทำให้ขบวนเรือแห่งนี้เป็นขบวนแห่ที่

ยิ่งใหญ่สวยงามละลานตาเป็นที่ชื่นชอบและประทับใจแก่ผู้ที่เข้าชมงานมากจนเป็นที่กล่าวขวัญถึงอยู่เสมอ

การประกวดแข่งขันในประเพณีโยนบัวนี้นอกจากแข่งขันประกวดเรือแล้วยังมีการประลองอื่นอีกเพื่อเป็นการเพิ่มสีสันและดึงดูดความสนใจแก่ผู้ร่วมงานรวมไปถึงนักท่องเที่ยว การประกวดแข่งขันเหล่านี้ ได้แก่ การประกวดแจวเรือ การแข่งขันกินข้าวต้มมัด การแข่งขันชักกะเย่อเรือการแข่งขันพายเรือถึง และการประกวดขวัญใจแม่ค้า การประกวดแข่งขันต่างๆ นี้เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าร่วมได้ เพราะสามารถจะส่งเข้าประกวดในนามตำบล หน่วยงานหรือบุคคลก็ได้ ทั้งยังไม่จำกัดอายุและเพศอีกด้วย ยกเว้นการประกวดขวัญใจแม่ค้าแต่อย่างใดก็ตามพิธีแห่ขบวนเรือและการประกวดแข่งขันกันนี้ ต้องเสร็จสิ้นก่อน 11 โมง เพราะแดดร้อนจัด ทำให้คนดูและคนแข่งขันทนแดดไม่ไหว งานก็จะหมดสนุกจึงต้องเลิกงานก่อน 11.00 นาฬิกา งานประเพณีโยนบัวนี้นอกจากจะมีพิธีเกี่ยวกับศาสนาแล้วยังเป็นประเพณีที่น่าเอาภูมิปัญญาไทยเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดในชุมชนด้วย เพราะการที่ประชาชนได้เข้าร่วมงานไม่ว่าจะในฐานะผู้ชมหรือผู้มีส่วนร่วมงานก็ตามล้วนทำให้เกิดพลังสามัคคีในหมู่บ้านของตนเกิดความภาคภูมิใจและความรักท้องถิ่น ส่วนการที่ให้มีการโยนบัวเพื่อสักการะพระพุทธรูป หรือ หลวงพ่อโตนั้นก็เป็นกลยุทธ์ในการส่งเสริมการค้าอย่างหนึ่ง เพราะในชุมชนจะมีนาบัวซึ่งมีดอกบัวจำนวนมาก เมื่อถึงวันงานประเพณีดอกบัวก็จะขายได้ราคาดีขึ้น และขายได้ในจำนวนมากขึ้นด้วย เท่ากับเป็นการช่วยเหลือให้ผู้ทำนาบัวมีรายได้เพิ่มขึ้นจากปกติปีละครั้ง เพื่อเป็นกำลังใจให้ประกอบอาชีพต่อไป

ชื่ออำเภอและจังหวัดของไทย ที่เกี่ยวข้องกับบัว ชื่อต่างๆ ในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์เกี่ยวกับบัว ได้แก่ จังหวัดปทุมธานี, อำเภอพุทธนิกร อำเภอ จังหวัดอุบลราชธานี, อำเภอ วาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม, อำเภอบัวลาย อำเภอบัวใหญ่ เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดนครราชสีมา, อำเภอปทุมรัตน์ เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดร้อยเอ็ด, อำเภอบัวขาว จังหวัดกาฬสินธุ์, ปทุมราชวงศา ชื่ออำเภอในจังหวัดอำนาจเจริญ, หนองบัว ชื่ออำเภอในจังหวัดนครสวรรค์ หมายถึงหนองน้ำที่มีบัวขึ้นอยู่, หนองบัวแดง ชื่ออำเภอในจังหวัดชัยภูมิ ตั้งชื่อตามหนองน้ำ "หนองบัวแดง", หนองบัวระเหว ชื่ออำเภอในจังหวัดชัยภูมิ ระเหว มาจากชื่อลำห้วยระเหว, อุบลรัตน์ ชื่ออำเภอในจังหวัดขอนแก่น แปลว่าบัวสายที่ยอดเยียมดังแก้ว ความจริงแล้วชื่ออำเภอนี้ตั้งชื่อตามชื่อเขื่อน ซึ่งได้ชื่อมาจากพระนามของเจ้าฟ้าหญิงอุบลรัตนราชกัญญาสิริโสภาคยารณวดี, กมลไสย (อ่านว่า กะ-มะ-ลา-ไส) ชื่ออำเภอในจังหวัดกาฬสินธุ์ แปลว่าที่อยู่ของบัว, บัวเขต ชื่ออำเภอในจังหวัดสุรินทร์ คำว่า "เขต" สันนิษฐานว่าเป็นชื่อของบุคคล และบางบัวทอง ชื่ออำเภอในจังหวัดนนทบุรี นอกจากนี้ยังมีชื่อตำบลและหมู่บ้าน เป็นต้นอื่นอีกมากมาย

บทสรุป

ดอกบัวเป็นดอกไม้ที่เกิดและเติบโตในน้ำ มีหลากหลายสกุล มีกลิ่นหอม สีสดของดอกบัว แม้ไม่ละลานตา แต่ก็สะดุดตา จึงได้สมญานามว่า ราชนิแห่งไม้น้ำ บัวอุบลมีคุณสมบัติบานในเวลากลางวันเมื่อต้องแสงพระอาทิตย์ ส่วนบัวปทุมมีคุณสมบัติบานในเวลากลางคืนเมื่อต้องแสงพระจันทร์ ดอกบัวเป็นดอกไม้ที่ทรงคุณค่าทั้งความงามตลอดจนคุณประโยชน์นานัปการ จึงได้รับยกย่องให้เป็นเครื่องหมาย สัญลักษณ์ และความหมายอันดีงาม

ดอกบัวสื่อถึงความสวยงามของสระบัวและดอกบัวที่เกิดในสระเหล่านั้น ในทางธรรมสระบัวยังใช้เป็นอารมณ์กรรมฐานเพื่อให้บรรลุถึงพระนิพพาน เหง้าบัวและรากบัวที่เกิดในสระบัวยังใช้เป็นอาหารบำรุงกำลังและวรรณของคนและสัตว์เช่น ช้าง เป็นต้น สระบัวไม่เพียงแต่ปรากฏในโลกมนุษย์เท่านั้น สระบัวยังเกิดในโลกสวรรค์เพื่อเป็นสระคูบุญของเทวดาอีกด้วย

ในการปฏิบัติธรรม ดอกบัวเป็นเครื่องหมายให้บุคคลได้ตรัสรู้ธรรม เพราะดอกบัวเกิดจากโคลนตม แต่เมื่อโผล่พ้นน้ำก็ไม่ติดในโคลนตม พระพุทธองค์ทรงเปรียบพระอริยเจ้าทั้งหลายที่ไม่ติดในโลก ไม่ติดในโลกธรรม ไม่ติดในกิเลสตัณหาละซึ่งบุญและบาปได้ เปรียบได้กับความบริสุทธิ์ของดอกบัว

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ดอกบัวเป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายแทนบุคคลบ้าง พระธรรมบ้าง เปรียบพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ทรงเกิดมาในโลก แต่ไม่ทรงติดในกิเลสตัณหา ทรงละบุญและบาป เช่นเดียวกับดอกบัวที่แม้จะเกิดในโคลนตม แต่เมื่อโผล่พ้นน้ำแล้ว ก็ไม่ติดในโคลนตมเหล่านั้น เปรียบดอกบัวเหมือนพระธรรม คือคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ที่เป็นทั้งหลักความจริงและหลักปฏิบัติ เปรียบดอกบัวดังพระสงฆ์ไม่ว่าจะเกิด ณ สถานที่ใด เมื่อปฏิบัติดีและปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย ย่อมเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาและกราบไหว้ของพุทธศาสนิกชน

ดอกบัวในฐานะสื่อธรรมของพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงเปรียบดอกบัว 3 เหล่ากับระดับสติปัญญาของบุคคลที่พระองค์จะทรงสั่งสอนได้ คือ บัวพ้นน้ำ เปรียบได้กับ อุคฆฏัตถุญญ บุคคลผู้รู้เข้าใจได้ฉับพลัน เพียงยกหัวข้อขึ้นแสดง บัวเสมอน้ำ เปรียบได้กับ วิปจิตถุญญ บุคคลผู้รู้เข้าใจเมื่อมีการขยายความหัวข้อที่ยกขึ้นแสดง และ บัวเกิดในน้ำ เปรียบได้กับ เนยยะ บุคคลผู้ที่พอจะแนะนำให้บรรลุธรรมต่อไปได้ เพราะพระพุทธองค์ทรงเห็นว่าบุคคลในโลกนี้ล้วนสั่งสอนให้บรรลุธรรมได้ ส่วนในพระสูตรและพระอภิธรรม พระพุทธองค์ทรงเปรียบดอกบัวกับบุคคล 4 จำพวก โดยเพิ่มดอกบัวเหล่าที่ 4 คือ ดอกบัวที่อยู่กับโคลนตม เรียกว่าปทปรมะ หมายถึงผู้ที่มิแต่บทหรือถ้อยคำเท่านั้น เมื่อฟังแล้วก็ไม่อาจเข้าใจความหมายหรือบรรลุธรรมได้

พุทธวิธีการสอนเวไนยบุคคล ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ประกอบด้วยเนื้อหาที่สอนจะต้องเหมาะสมกับผู้ฟัง รู้จักสังเกตจริตผู้ฟัง ผู้สอนต้องปรับตัวให้เข้ากับผู้ฟังและ

สภาพแวดล้อมได้ ส่วน สติการสอนมี 4 ประเภท ได้แก่ (1) ทำให้เห็นชัดแจ้ง เรียกว่า สันทสสนา (2) จูงให้ผู้ฟังเห็นคล้อยตาม เรียกว่า สมาทปนา (3) ทำให้ผู้ฟังมีความกลัวกลัว เรียกว่า สมุตเตชนา (4) ชโลมใจให้เข้มข้น เรียกว่า สัมปหังสนา ส่วนกลวิธีและอุปมา ประกอบการสอนของพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยการยกอุทาหรณ์ การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา การใช้อุปกรณการสอน การทำเป็นตัวอย่างการเล่นภาษาเล่นคำ การรู้จักจังหวะและโอกาส การลงโทษ และให้รางวัล กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เป็นต้น เมื่อเวไนยบุคคลได้รับฟัง พระธรรมเทศนาแล้ว สามารถบรรลุผลได้ตามกำลังสติปัญญา และบารมีธรรมที่เคยสั่งสมอบรมมา ทำให้บรรลุผลเป็นโสดาปัตติผล โสดาปัตติผล สกิทาคามีมรรค สกิทาคามีผล อนาคามีมรรค อนาคามีผล อรหัตตมรรค และอรหัตตผล

จากคุณสมบัติของดอกบัวที่เกิดขึ้นได้ทุกสถานที่ ไม่ว่าจะเกิดตามข้างทางธรรมดา หรือเกิดในราชวังที่สูงส่ง ไม่ว่าจะเกิดในโลกมนุษย์ หรือเกิดในโลกสวรรค์ คุณพิเศษของดอกบัวคือ เมื่อไหล่พ้นน้ำแล้ว ก็จะมีสีกลิ่นที่สวยงามเหมือนกันในทุกสถานที่ ดอกบัวเมื่อเติบโตอยู่ ณ ที่ใด สถานที่ที่รอบข้างย่อมดูสวยงามงดงามไปด้วย แม้จะนำดอกบัวไปประดับสถานที่ใด สถานที่เหล่านั้นก็พลอยดูมีชีวิตชีวาขึ้นมาด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ทุกๆ ส่วนของดอกบัว ยังสามารถนำมาใช้ประโยชน์ทั้งในด้านเภสัชและในด้านโภชนาหาร เพราะดอกบัวเป็นสัญลักษณ์แห่งความดีงามและความบริสุทธิ์ ดอกบัวจึงเป็นพันธุ์ไม้ได้รับการยกย่องในพระพุทธศาสนา เป็นดอกไม้ที่ชาวพุทธใช้เป็นพุทธบูชา เพราะคนไทยนับถือการสั่งสอนของพระพุทธเจ้า จึงนำหลักคำสอนมาปฏิบัติในชีวิต โดยให้การยอมรับคติเกี่ยวกับเรื่องดอกบัวทั้งในด้านวรรณกรรม สถาปัตยกรรม และจิตรกรรม เหตุนี้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจึงเชิญชวนพุทธศาสนิกชนนำดอกบัวเป็นพุทธบูชาในวันวิสาขบูชา อันเป็นวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน เพื่อรำลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เอกสารอ้างอิง

พระครูกลยาณสิทธิวัฒน์ (สมาน กลยาณธมฺโม). (2544). **พุทธประวัติตามแนวปฐมสมโพธิ**.

พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป. อ.ปยุตฺโต). (2543 ก). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์

ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2543 ข). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท

สหธรรมิก จำกัด.

พระพุทธโฆษาจารย์. (2546). **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. แปลโดยสมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภ

มหาเถร) และคณะ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประยูรวงศ์พรินติ้ง จำกัด.

พระเทพมุนี (วิลาส ญาณวโร). (2532). **โพธิธรรมทีปนี**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม.

พระเทพดิลก. (2543). **พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย เล่ม 1**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระวิมลศีลาจารย์. (2496). **ดอกบัวกับพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรนิติ.

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. (2539). **ปรมัตตโชติกะ ปริเฉทที่ 9 เล่ม 1**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสัทธัมมโชติกะ.

_____. (2539). **ปรมัตตโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริเฉทที่ 5 เล่ม 1**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสัทธัมมโชติกะ.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาลงกรณ 2500**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). **อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2560). **อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอัครวงษ์เถระ และ พระธรรมโมลี. (2545). **สัททนีติสูตร-มालา คัมภีร์หลักบาลีมหาไวยากรณ์**. แปลโดย พระมหานิมิต ธรรมสาโร ป.ธ. ๙ และ จำรูญ ธรรมดา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร.

